

BESTÄMMELSER
och
SKÖTSELPLAN

FÖR NATURRESERVATET KALVHÖJDEN i Sunne kommun, Värmlands län

Reviderade reservatsbestämmelser och fastställd skötselplan enligt länsstyrelsens beslut den 27 maj 1988
Dokumentation 12

Ändring av beslut samt fastställelse av skötselplan för naturreservatet Kalvhöjden, Sunne kommun, Värmlands län

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Kalvhöjden
Beslutsdatum	1972-03-20
Kommun	Sunne
Socken	Gräsmark
Läge	Ca 10 km V om Uddheden, se även kartbilaga 1.
Area	4 ha
Fastighet	Ängen Norra 1:45
Markägare	Staten genom naturvårdsfonden
Naturvårdsförvaltare	Skogsvårdsstyrelsen

Beskrivning av området

Naturförhållanden

Kalvhöjden är en gammal finnbosättning med odlingsanor från början av 1600-talet. Reservatet ligger på en nordostsluttning i höjdläge (260-285 m ö h) vilket är ett typiskt läge för finnarnas bosättningar på utmarken. Dessutom är berggrunden delvis bestående av mörka djupbergarter (gabbro, diorit m fl) vilka har en mycket positiv inverkan på växtligheten genom deras kalkinnehåll.

Kalkpåverkan och ett ytligt, rörligt grundvatten i kombination med en långvarig kontinuerlig hävd i form av slåtter har gett upphov till den särpräglade, relativt artrika floran.

Karaktistiska inslag i den gamla odlingsmarken är hamlade träd, främst sälg, och förekomst av vissa växtarter, t ex brudsporre (Gymnadenia conopsea) och fältgentiana (Gentianella campestris). Området är dock mest känt för sin förekomst av guckusko. Arten har tidigare funnits inom hela reservatet men finns i dag endast kvar i ett litet bestånd med 6-7 blommande stänglar.

Tillgänglighet

Området är tillgängligt med bil fram till reservatsgränsen. Tillfartsvägarna är skyltade från den större landsvägen mellan Gräsmark och Charlottenberg.

Anordningar för friluftslivet

Befintliga anordningar:

- Parkeringsplats för ca 10 bilar
- Informationstavla
- Handikaptoalett
- Källa
- Sopkärl
- Ett stockbord samt fyra stockbänkar
- Strövstig.

Tillsyn

Reservatets praktiska skötsel i form av slåtter, hamling m m ombesörjs av den lokale tillsynsmannen.

Ärendets beredning

Naturreseptatet Kalvhöjden bildades 1972 främst för områdeta rika flora, men även för dess särpräglade landskapsbild. Någon egentlig skötselplan har aldrig upprättats för reservatet.

Området har inköpts av naturvårdsfonden.

Samråd angående revideringen av beslutet och skötselplanen har ägt rum med statens naturvårdsverk enligt 9 och 10 §§ naturvårdsförordningen och med Sunne kommun enligt 43 § naturvårdslagen.

Områdets betydelse och behov av skydd och vård samt anordningar för friluftslivet

Området är botaniskt intressant på grund av den ålderdom lga hävden genom slätter. Detta medför att vissa slätterberoende växtarter förekommer. Vidare är markförhållandena i övrigt sådana att förutsättningarna för en rik vegetation är mycket goda. Området är kulturhistoriskt intressant genom att det har legat i obruten hävd sedan början 1600-talet då det odlades upp av invandrande finnar.

Området är naturskönt med vid utsikt över omgivningen.

Den södra delen av området skall skötas genom slätter för att den särpräglade floran ska kunna fortleva. Den norra delen bör hävdas som betesmark. Ytterligare anordningar för friluftslivet är inte påkallade.

Länsstyrelsens beslut

Det beskrivna området som avgränsas av innerkanten av en punkt - streckad linje på bifogad karta (bilaga 1) - har av skäl som nämnts skyddats som naturreseptat genom beslut den 20 mars 1972. Länsstyrelsen reviderar härmed detta beslut med stöd av 8-10 §§ och 12 § naturvårdslagen enligt följande.

Ändamålet med reservatet skall vara att så långt möjligt bevara, och med gamla principer vårda, en del av ett äldre odlingslandskap med traditioner från 1500- och 1600-talens finnkultur och härigenom vidmakthålla, och eventuellt utveckla den artrika, kalkpåverkade floran samt att medverka till allmänhetens kännedom om områdets natur- och kulturförhållanden.

Ändamålet skall tryggas genom att hävda området med hjälp av traditionella brukningsmetoder såsom slätter, hamling och bete. Slåttern ska bedrivas med skärande redskap (lie, slätterbalk) så att vegetationen inte onödigtvis utsätts för angrepp av bakterier och svamp. Upplöjning av mindre åkrar kan ske.

För området skall gälla de föreskrifter enligt 8-10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen, vilka anges nedan.

A. Föreskrifter med stöd av 8 § naturvårdslagen angående rätten att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver vad som eljest gäller är det förbjudet att

1. utföra täkt av sten, sand, lera eller morän samt att schakta eller utfylla
2. tillföra konstgjorda växtnäringssämnen eller biocider
3. anlägga väg, stig eller parkeringsplats annat än vad som anges i bifogad skötselplan
4. dra fram ledning
5. avverka, skogsplantera eller på annat sätt påverka växtligheten i annat avseende än vad bifogad skötselplan anger.

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

- * 6. tillföra kalk
- * 7. uppföra byggnad. Endast byggnad som krävs för reservatets ändamålsenliga skötsel kan komma i fråga.

Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som behövs för att tillgodose ändamålet med reservatet och som är angivna under B och D nedan.

B. Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken skall tåla att de åtgärder vidtages som framgår av följande skötselplan, nämligen

1. utmärkning av och upplysning om reservatet
2. utförande och underhåll av anläggningar och anordningar för allmänheten. nämligen parkeringsplats, toalett, stigar och rastmöbler
3. slätter, gallring, röjning och avverkning
4. skötsel av betesmarken innefattande betesdrift röjning, gallring, avverkning samt uppsättande och underhåll av betesstängsel och vattningsanordningar.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom området

Utöver vad som eljest gäller är det förbjudet att

1. förstöra eller skada naturföremål eller ytbildning t ex genom att flytta stenar i odlingsrösen
2. döda, fånga och skada djur eller vidtaga annan åtgärd som kan inverka störande på djurlivet
3. bryta kvistar eller på annat sätt skada träd eller buskar
4. plocka eller gräva upp växter eller delar därav
5. medföra okopplad hund, katt eller annat djur
6. tälta
7. ställa upp husvagn annat än för tillfällig parkering.

Vetenskapliga eller andra undersökningar skall utföras i samråd med länsstyrelsen.

D Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdsförordningen rörande naturvårdsförvaltningen

1. Skötselplan. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om vården genom att fastställa följande skötselplan. Prioritering av åtgärder meddelas årligen av länsstyrelsen i samband med medelsfördelningen.
2. Reservatet skall vara utmärkt enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och enligt naturvårdsverkets anvisningar.
3. Naturvårdsförvaltare skall vara skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län, som fortlöpande skall samråda med länsstyrelsen vid förvaltningen. Lokal tillsynsman skall i första hand anlitas för reservatets praktiska skötsel.

SKÖTSELPLAN

Skötselplanen omfattar dels denna textdel, dels skötselplanekartor (bilaga 2 och 3). Skötselplanen upprättades 1986.

Syftet med naturvårdsförvaltningen är att naturreservatet vårdas så att det nuvarande kulturlandskapet i möjligaste mån bevaras. Detta skall ske genom att området hävdas med slätter och bete. Särskilt skall sambandet flora - hävd beaktas så att t ex slåttergynnade arters utveckling följs. På grund av områdets känsliga karaktär är det viktigt att besökare kanaliseras utefter bestämda stigar.

Generella riktlinjer och åtgärder

Hävd av den gamla inägomarken

Mål: Att vidmakthålla en produktiv och artrik slätteräng.

Riktlinjer och åtgärder: Ängen hävdas genom främst slätter som skall utföras efter ängsfloras blomning. Gamla tegar skall i mån av tid och resurser odlas upp och bära brödsäd, lin m m under en eller två vegetationsperioder. Därefter återupptas slätterbruket på tegarna. (Som jämförelseobjekt lämnas partier oslagna ett par år).

Av det dynamiska odlingssättet följer också att träd och hasselbuskar tillåts vandra in på tegarna, och att nya tegar tas upp på andra ställen i ängen. Små områden kan tillåtas växa igen med sly (gå i linda) som en markförbättringsåtgärd.

Vid uppodling får endast stallgödsel eller kompost användas som gödningsmedel. Jordbrukskalk får vid behov påföras efter särskilt tillstånd av länsstyrelsen. Ängsmarkens gödning i övrigt åstadkoms genom lövfallet och det rörliga grundvattnet. Hamlingen och slytåkten ger också gödningseffekter genom nedbrytningen av rotsystemen. lövtåkt skall ske dels genom hamling av vuxna träd, dels genom tåkt av sly (främst björk). Nya hamlingsträd utses efter hand så att denna hävd kan bedrivas uthålligt. I första hand hamlas sälg men även lind och björk skall användas. Hamlingen sker på respektive träd ungefär var 3:e år.

Slytåkten bedrivs i första hand på områdets svårslagna delar, t ex vid odlingsrösen.

Trädsiktet i ängen skall hållas mycket glest. Träd och buskar skall i första hand finnas på och vid odlingsrösen och på andra svårslagna ställen men även på åkerrenarna och ibland på tegarna. Barrträd och -buskar får inte förekomma. Avfall som bildats i samband med lövtåkt och avverkning får inte brännas annat än på särskilt anvisad plats inom reservatet. Mindre högar av grenar och kvistar läggs att förmultna uppe på odlingsrösen och i skogsbrynen (lämpliga kompostplatser finns markerade på skötselplanekarta 2).

Den norra delen av reservatet är gammal slättermark där hävden under mycket lång tid legat nere - i träda eller linda. Detta är ett normalt inslag i den gamla odlingen, även om trädan i detta fall blivit ovanligt lång.

Vid reservatets bildande 1972 avverkades den granskog som fanns där och avsikten var då att området skulle hysa lövskog.

Föreliggande skötselplan ändrar på den målsättningen.

Denna del av reservatet betraktas nu som en del av ängen, även om skötseln inte kommer att vara exakt som inom övriga delar under överskådlig tid. Området skall vara en resurs som brukaren vid behov kan använda för slätter, bete och åkerbruk.

I det korta perspektivet bildas här en hagmark genom instängsling och bete med om möjligt flera djurslag.

Området kan vid behov helt eller delvis användas för slåtter, upptagande av åkrar samt bete. Lövtäkt i form av hamling och skottäkt skall bedrivas i området.

Faunavård och jakt

Jakten berörs inte av reservatsbildningen.

Utfodring, saltstenar eller liknande faunavård skall inte förekomma inom reservatet.

Den lägre faunan skall gynnas t ex genom att ris läggs i högar på odlingsrösena och genom att döda trädstammar sparas och läggs i reservatets periferi.

Renhållning

Städning av reservatet åligger reservatsförvaltaren. Sopor och latrin skall omhändertagas genom avtal med kommunen.

Hävd av övrig mark

Kraftledningsgatan hålls öppen genom eldistributörens försorg.

Behandling av skötselområden

Naturreservatet är uppdelat i två skötselområden. Där ytterligare detaljering ansetts vara befogad har ytterligare indelning gjorts, vilket framgår av skötselplanekarta 2.

Hävd av ängen

Skötselområde 1 (ca 3 ha)

Beskrivning: Slätteräng i sluttning mot N. Små, jämna ytor (tegar) ligger insprängda i mer tuvig och stenig slättermark (1 h). Trädbeståndet av björk, lind, lönn, hassel och sälg har varierande slutenhet (se skötselplanekarta 1). Fältskiktet hyser en lång rad kalkgynnade växtarter med bl a vårärt, trolldruva, brudsporre, slätterblomma och guckusko. Nedströms (norr om) källan finns ett kärr med speciell artsammansättning med avseende på kryptogamfloran.

Guckuskobeståndet bestod 1982 av 6 blommande exemplar. Det omgärdas av ett lågt staket (ca 4x4 m).

Mål: Bevaras som slätteräng med ett glest träd- och buskskikt och med åkrar.

Åtgärder:

Marken runt källan görs tät för att utestänga nedträngande ytvatten.

Underhållsåtgärder: Normalt årlig slåtter på hela ytan. På åkrarna kan traktor användas, i övrigt handslåtter. Hamling av speciella träd i en 3-årscykel där således 1/3 av hamlingsträden hamlas varje år. Nya hamlingsträd tas ut efter hand så att kontinuiteten i lövtakten kan behållas.

I anslutning till betesområdet i norr finns igenslyade delar vilka under de närmaste åren måste skötas med bete. Stängsel finns uppsatt. På längre sikt skall dessa delar slåttas.

Hävd av betesmarken

Skötselområde 2 (ca 1 ha)

Beskrivning: Gammal slättermark i sluttningen nedom den öppna ängen. Området har sedan ängsbruket upphört hyst en generation barrskog som avverkades i samband med reservatsbildningen 1972. I dag domineras vegetationen av en gles, ung lövskog av främst asp samt ett fältskikt dominerat av piprör (*Calamagrostis arundinacea*).

Mål: Äng med ett glest trädskikt av lövträd. Under de närmaste åren är dock målet en beteshage.

Åtgärder:

Istandsättningsåtgärder: Fårstängsel uppsätts enligt skötselplanekarta 2.

Trädskiktet glesas ut till samma täthet som inom skötselområde 1. Utförs snarast.

Underhåll: Årligt bete med nötkreatur, häst eller får. Helst skall flera djurslag beta varje år.

Betesstarten får diskuteras år från år beroende på vilka djurslag som används. Avsikten är att skapa en stabil grässvål i området.

Anordningar för rekreation och friluftsliv

Övergripande mål: Området kan på grund av dess känslighet endast användas som biologiskt kulturhistoriskt studieobjekt. Aktuella anordningar skall endast motverka onödigt slitage av området.

Tillgänglighet - friluftsanordningar

Beskrivning: Området är lättillgängligt i direkt anslutning till körväg. Toalett (handikappanpassad), sopkärl, P-plats, informationstavla och rastbord + bänkar finns i dag. Området är ett populärt utflyktsmål, särskilt i början av juni då guckuskon blommar.

Mål: Området skall utnyttjas med försiktighet för studier av växter, djur och det gamla odlingslandskapet.

Åtgärder: Strövstigar markeras i terrängen och stockbordet flyttas enligt skötselplanekarta 2.

Information

Informationstavla finns uppsatt vid P-platsen. Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att materialet på tavlan är i god ordning.

Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkningen skall utföras enligt svensk standard (SIS 031522) av naturvårdsförvaltaren.

Tillsyn

Naturvårdsförvaltaren skall ansvara för tillsynen av området, gärna genom lokal tillsynsman. Det är önskvärt att tillsynen är intensiv under perioden maj-juni då de flesta besöken av området sker.

Särskild tillsynsman skall utses för området. Avtal och instruktion för tillsynen skall upprättas av naturvårdsförvaltaren. Tillsynen skall omfatta följande moment:

- kontroll av att reservatets föreskrifter efterlevs
- kontroll av anordningars skick
- dokumentation och rapportering av det som hänt inom reservatet
- åtgärdande av brister.

Dokumentation av utförda åtgärder

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder genom att ange

- skötselområde
- utförd åtgärd
- antal betesdjur av olika slag
- tidpunkt
- kostnader
- finansiering
- intäkter
- noteringar om åtgärdernas effekt eller annat som har intresse för skötseln.

Blankett för dokumentation biläggs (bil 5).

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller för överskådlig framtid vad gäller i planen angivna mål och riktlinjer för hävden. De åtgärder som anges i planen inom ramen för givna riktlinjer skall däremot ses över vart 5:e år eller i övrigt när berörda parter anser det påkallat. Översynen gäller främst följande punkter:

- betesområdets utveckling
- slåttermarkens skötsel: metoder, produktion, flora m m
- anordningar för besökare.

Kostnader för naturvårdsförvaltningen samt finansiering

Ekonomisk utredning

Länsstyrelsen har i samråd med naturvårdsförvaltaren gjort en ekonomisk utredning, daterad 1986-11-20 av beräknade kostnader för naturvårdsförvaltningen för perioden 1984 - 1989. Se bilaga 4.

Finansiering

Samtliga åtgärder bekostas av staten. Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att de olika åtgärder utförs som föreskrivs i skötselplanen eller som i övrigt beslutas av länsstyrelsen.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljö- och energidepartementet, se bilaga (form 8).

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende, i vilket länsråd Beckman beslutat och byrådirektör Furuholm varit föredragande, har även deltagit naturvårdsdirektör Wirén och länsantikvarie Hillgren samt företrädare för juridiska enheten, planenheten och lantmäterienheten.

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplanekarta 1: Skötselområden
3. Skötselplanekarta 2: Anordningar för friluftslivet
4. Ekonomisk utredning
5. Dokumentationsblankett
6. Besvärshänvisning
7. Registeruppgifter

Kopia till

SNV + mottagningsbevis

Statens planverk

FBM

Sunne kommun, kommunstyrelsen

Sunne kommun, byggnadsnämnden

Lantbruksnämnden

Skogsvårdsstyrelsen

Vägförvaltningen

Lantmäterienheten

Planenheten

Naturvårdsregistret

Akten

Reservatspärmen